

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA SENSOR TARBIYA ORQALI
BOLALAR TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI**

Shomurodova Nozima Baxriddin qizi

*Navoiy inovatsiyalar universiteti
ijtimoiy -gumanitar fanlar kafedrası o'qituvchisi*

Istamova Shahnoza Nasrullo qizi

*Navoiy inovatsiyalar universiteti
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 1-kurs talabasi*

Ish joyi - Navoiy Inovatsiyalar Universiteti

raxmatovanozima278@gmail.com

TEL raqam: 88 796 12 08

Annotatsiya: *Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sensor tarbiyani tashkil etish masalalari, uning bolalar tafakkuri, idroki, nutqi va umumiy kognitiv rivojlanishiga ta'siri keng yoritilgan. Sensor faoliyat orqali bolalarda mantiqiy fikrlash, analiz va sintez, taqqoslash hamda umumlashtirish ko'nikmalarini shakllantirishning pedagogik ahamiyati ochib berilgan. Shuningdek, sensor muhitni yaratish, tarbiyachining kasbiy faoliyati va ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish masalalari tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *sensor tarbiya, tafakkur, idrok, maktabgacha yosh, sezgi organlari, kognitiv rivojlanish, pedagogik muhit.*

Аннотация: *В данной статье подробно рассматриваются вопросы организации сенсорного образования в дошкольных образовательных учреждениях, его влияние на мышление, восприятие, речь и общее когнитивное развитие детей. Раскрывается педагогическое значение формирования у детей навыков логического мышления, анализа и синтеза, сравнения и обобщения посредством сенсорной деятельности. Также анализируются вопросы создания сенсорной среды, профессиональной деятельности педагога и повышения эффективности образовательного процесса.*

Ключевые слова: *сенсорное образование, мышление, восприятие, дошкольный возраст, органы чувств, когнитивное развитие, педагогическая среда.*

Abstract: *This article extensively covers the issues of organizing sensory education in preschool educational organizations, its impact on children's thinking, perception, speech and general cognitive development. The pedagogical significance of forming logical thinking, analysis and synthesis, comparison and generalization skills in children through sensory activities is revealed. The issues of creating a sensory environment, the professional activities of the educator and increasing the effectiveness of the educational process are also analyzed.*

Keywords: *sensory education, thinking, perception, preschool age, sensory organs, cognitive development, pedagogical environment.*

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Maktabgacha yosh davri bolaning shaxs sifatida shakllanishida muhim o'rin egallaydi. Aynan shu davrda bolaning idroki, tafakkuri, nutqi, xotirasi va hissiy-irodaviy sifatлари faol rivojlanadi. Bola atrof-muhitni anglashni avvalo sezgi organlari orqali boshlaydi va ushbu sezgi tajribasi keyinchalik tafakkur faoliyatining shakllanishiga mustahkam zamin yaratadi. Shu sababli maktabgacha ta'lim tizimida sensor tarbiyani to'g'ri va tizimli tashkil etish bolalar tafakkurini rivojlantirishning eng muhim pedagogik omillaridan biri hisoblanadi.

Sensor tarbiya bolaning ko'rish, eshitish, teginish, harakat va hid bilish orqali olamni idrok etish jarayonini boyitishga qaratilgan bo'lib, bu jarayon tafakkurning tabiiy va uzluksiz rivojlanishini ta'minlaydi. Bola ranglarni farqlaydi, shakllarni ajratadi, buyumlarning hajmi va sifatini sezadi, harakat orqali makon va masofani anglaydi. Ushbu jarayonlar idrokni rivojlantiradi, idrok esa tafakkurning asosiy manbai hisoblanadi. Agar bolaning sensor tajribasi yetarli darajada shakllanmagan bo'lsa, uning tasavvuri torayadi, mantiqiy fikrlash jarayonlari sekinlashadi va bilimlarni o'zlashtirishda qiyinchiliklar yuzaga keladi.

Sensor tarbiya jarayonida bola faqat kuzatuvchi bo'lib qolmaydi, balki faol ishtirokchi sifatida harakat qiladi. U buyumlarni ushlab ko'radi, solishtiradi, o'xshash va farqli jihatlarini aniqlaydi, ularni guruhlariga ajratadi va umumlashtiradi. Aynan shu faoliyatlar tafakkurning asosiy operatsiyalari bo'lgan analiz, sintez, taqqoslash va umumlashtirishning shakllanishiga xizmat qiladi. Natijada bolada mantiqiy fikrlash, sabab-oqibat bog'lanishlarini anglash va mustaqil xulosa chiqarish ko'nikmalari rivojlanadi.

Sensor faoliyat bolaning nutqiy rivojiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bola sezgi orqali o'zlashtirgan tushunchalarini so'z bilan ifodalashga intiladi, yangi so'zlarni o'rganadi va lug'at boyligini kengaytiradi. Sensor mashg'ulotlar davomida bolalar ranglar, shakllar, o'lchamlar va sifatlar haqida gapiradi, o'z fikrini bayon etadi va savollarga javob beradi. Bu esa bog'lanishli nutqning rivojlanishiga, muloqot ko'nikmalarining shakllanishiga va nutqiy faollikning ortishiga olib keladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sensor muhitni yaratish alohida ahamiyatga ega. Sensor muhit bolaning erkin harakat qilishi, mustaqil tajriba o'tkazishi va o'rganishi uchun yaratilgan pedagogik makon hisoblanadi. Bunday muhitda turli rang va shakldagi o'yinchoqlar, tabiiy materiallar, qum va suv bilan o'yinlar, taktil yuzalar, konstruktorlar va harakatli mashg'ulotlar muhim o'rin tutadi. Sensor muhit qanchalik boy va xilma-xil bo'lsa, bolaning tafakkur faoliyati shunchalik faol rivojlanadi.

Sensor tarbiyaning samaradorligi ko'p jihatdan tarbiyachining kasbiy mahorati va pedagogik yondashuviga bog'liq. Tarbiyachi bolalarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda sensor mashg'ulotlarni tashkil etishi, ularni o'yin faoliyati bilan uyg'unlashtirishi zarur. Pedagog tomonidan beriladigan savollar bolaning tafakkurini faollashtiradi, uni mustaqil fikrlashga undaydi va bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishga yordam beradi. Tarbiyachi bolaga tayyor javob bermay, uni o'ylashga, izlanishga va xulosa chiqarishga yo'naltirishi muhim ahamiyatga ega.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Sensor tarbiya jarayonida o'yin faoliyati yetakchi o'rin egallaydi. O'yin maktabgacha yoshdagi bolaning asosiy faoliyati bo'lib, aynan o'yin orqali bola sezadi, fikrlaydi va o'rganadi. Sensor o'yinlar bolaning qiziqishini oshiradi, tafakkurini faollashtiradi va bilimlarni oson o'zlashtirishiga yordam beradi. O'yin jarayonida bola mustaqil qaror qabul qilishga o'rganadi, o'z fikrini erkin ifodalaydi va ijodiy yondashuvni namoyon etadi.

Sensor tarbiya bolaning ijtimoiy va hissiy rivojiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bola o'z his-tuyg'ularini anglaydi, ularni boshqarishni o'rganadi va jamoada muloqot qilish ko'nikmalarini egallaydi. Sensor faoliyat orqali bola o'ziga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi, tashabbuskor bo'lib boradi va atrofdagilar bilan hamkorlikda ishlashga o'rganadi.

Xulosa qilib aytganda, sensor tarbiya maktabgacha yoshdagi bolalarda tafakkur rivojlanishining eng muhim pedagogik asoslaridan biridir. Sensor faoliyat orqali bola atrof-muhitni chuqurroq idrok etadi, mantiqiy fikrlashni o'zlashtiradi va mustaqil bilim olishga tayyorlanadi. Maktabgacha ta'lim tizimida sensor tarbiyani maqsadli va tizimli ravishda tashkil etish bolaning intellektual, nutqiy va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlaydi hamda uni keyingi ta'lim bosqichlariga puxta tayyorlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonun. — Toshkent, 2019-yil.
2. "Ilk qadam" maktabgacha ta'lim tashkilotining davlat o'quv dasturi
3. Qodirova, SH. Toshpo'latova, M.A'zamova "Maktabgacha pedagogika"-T "Ma'naviyat"2019 y
4. Maktabgacha pedagogika. O'quv qo'llanma. Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2023-yil.
5. Sensor tarbiya metodikasi. O'quv-uslubiy qo'llanma. Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti, 2022-yil.